

‘Onbenul! Dit is poëzie’

De la musique avant toute chose

Karakteristiek voor de wijze waarop Vos zich tot poëzie verhield, of beter gezegd: hoe hij daarover kon plussen en minnen, is een passage uit zijn dagboek, gewijd aan Hans Lodeizen.¹⁴ Zoals doorgaans in zijn dagboek spreekt hij over zichzelf in de tweede persoon, over ‘je’ in plaats van ‘ik’:

‘Lodeizen: de eerste moderne dichter waar je mee kennis maakte en van wie je hield. Natuurlijk eerst ’t lichtelijk snobische gevoel, dat je iets moeilijks las en ’t gaandeweg begreep. (Niet te geloven nu; een paar spelregels veranderd in de poëtica en je kijkt ernaar als een kip naar ’t onweer. Tot je erachter komt, wat je al uit Verlaine had horen te weten: de la musique avant toute chose). Behalve dat je ’t nog steeds mooi vindt, heeft ’t nu de associatie van jeugd en vreugde in droeve zangen. “Vader wij zijn alleen geweest / in de langzame trein zonder bloemen” – een mooi motto voor ’t boek over pappa dat je voor San moet schrijven.’¹⁵ De programmatische strijdkreet van Verlaine zou door de tekenaar nog menigmaal met overtuiging worden uitgedragen. Het boek over zijn vader, bestemd voor zijn zoon Sander, is helaas ongeschreven gebleven.

Eigen poëzie

Vos heeft meer dan honderd boekomslagen en boeken geïllustreerd, waaronder de omslagen van bijna alle werken van zijn goede vriendin en vertrouweling Renate Rubinstein. Met veel inzet leverde hij ook tekeningen voor bundels van door hem geliefde dichters, onder wie Edward Lear, Christian Morgenstern, Hans Andreus, Leo Vroman, Jan Emmens, Judith Herzberg, Mensje van Keulen, Rudy Kousbroek en Ed Leeftang. En Ovidius natuurlijk, een lange reeks voorstellingen uit de *Metamorfosen*, een van de hoogtepunten in zijn oeuvre.¹⁶

Wat Vos aan eigen poëzie heeft voortgebracht, naast verbeelde rijmschema’s en pastiches, is beperkt in omvang en deels speels en satirisch van aard. Onder andere een gedicht over Jeanne d’Arc en een gedicht in het Frans, beide bestemd voor een minnares; een embleem voor een kunsthistoricus (afb. 6); twee emblemen voor zijn uitgevers; een half-blematisch kwatrijn voor Renate Rubinstein (afb. 7); enkele proeven van *light verse* voor zijn vriend Theo Sontrop. Alle uiteraard geïllustreerd.

In Rouen, voor een rood tafeltje, waarop een glas met een slok eruit. Een auto loopt voorbij en praat in zichzelf het wordt donker (afb. 9).¹⁸

de avond valt op zijn achterhoofd
vlak voor het café.

dit moet een droevige stad zijn.
de straten behuild. Bomen schudden
fluisterend nee nee nee.

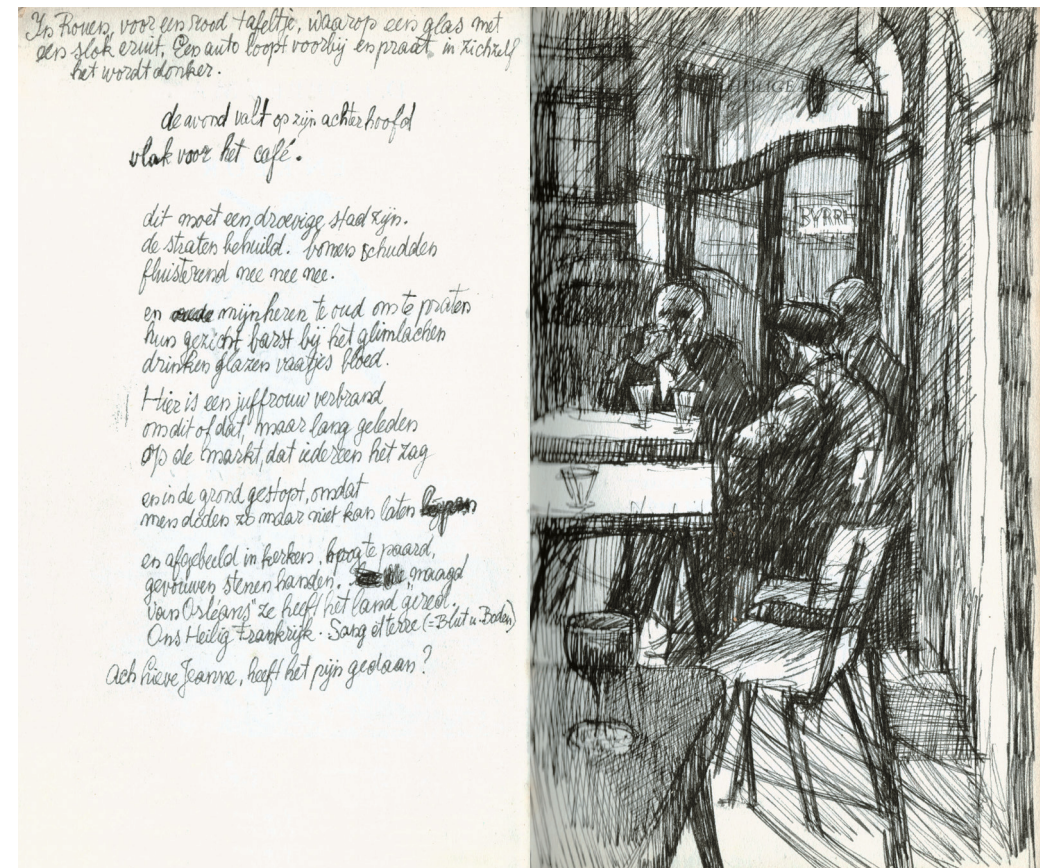
en mijnheren te oud om te praten
hun gezicht barst bij het glimlachen
drinken glazen vaatjes bloed.

hier is een juffrouw verbrand
om dit of dat, maar lang geleden
op de markt, dat iedereen het zag

en in de grond gestopt, omdat
men doden zo maar niet kan laten

en afgebeeld in kerken, hoog te paard,
gevouwen stenen handen. 'maagd
van Orléans' ze heeft het land gered.
Ons Heilig Frankrijk. Sang et terre (= Blut u. Boden)

Ach lieve Jeanne, heeft het pijn gedaan?

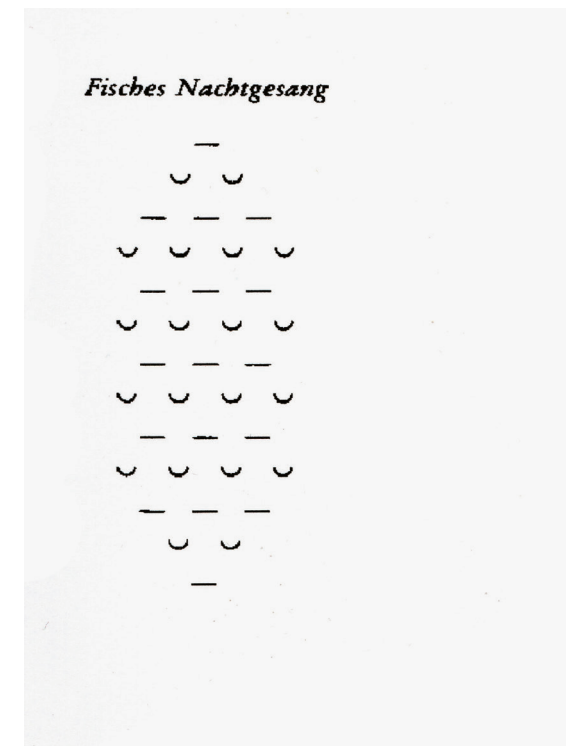
9. 'In Rouen', 1960, gedicht over Jeanne d'Arc met pentekening

29. De jonkeheer Bullie N. Waterich als twee trechters en vorken, 1979, uit *De twaalf prijzen*, pen en penseel

Zowel de Duitse dichter als de Hollandse tekenaar experimenteerde met woordloze versvormen, Morgenstern in de *Galgenlieder* zelfs met niet meer dan streepjes en boogjes om de heffingen en dalingen van zijn 'Fisches Nachtgesang' in beeld te brengen (afb. 30), terwijl Vos het rijmschema van het sonnet beproefde met behulp van vogels, al of niet deels gehumaniseerd.⁵⁰ Zo minimalistisch als Morgenstern heeft Vos zich nooit uitgedrukt, een dermate tot het uiterste toegepaste reductie zou niet bij zijn beeldtaal hebben gepast.

30. Christian Morgenstern, 'Fisches Nachtgesang', uit *Alle Galgenlieder*

aanblik, maar je staat wel machteloos, je kunt er niet mee in je armen zitten; je kunt er eigenlijk alleen maar naar kijken, en tegen ze spreken. Vogels zijn ook de enige dieren die praten kunnen. Het zijn mensjes met hun handen in hun zakken...'⁵⁵ Een typering die aansluit bij de door Vos getekende hybride subcategorie: vogels met mensenhanden.

'Hangmat voor luie zielen'

Bij de gedichten die hij voor enkele vrienden schreef bevonden zich voor zover bekend geen sonnetten. Terwijl hij bij het experimenteren met rijmschema's juist bij uitstek tot deze klassieke dichtvorm werd aangetrokken. Niet iedereen voelde affiniteit met de veertienregelige grijsaard. Gerrit Kouwenaar ging het sonnet te lijf met een spotsonnet: 'Vervloekt sonnet, hangmat voor luie zielen'. De door Vos bewonderde Lucebert schreef een satirisch, uitgemergeld sonnet, dat uitsluitend uit de woorden 'ik', 'mij' en 'mijn' bestaat, verticaal opeengestapeld. En halverwege de negentiende eeuw was het sonnet als constructie door J.J.L. ten Kate (ook alweer in een sonnet) gewraakt als 'Geverfde pop, met rinkelen omhangen/Gebulte jonkvrouw in uw staal' korset/Lamzaligste aller vormen, stijf Sonnet!/Wat rijmziek mispunt deed u 't licht erlangen?'⁵⁶ Als Vos deze paskwilen gekend heeft, wat zeker mogelijk is, dan heeft hij zich er niet door uit het veld laten slaan.

37. Jan Hanlo en Peter Vos, *De Mus*, 1997, pen en penseel